

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2019-24-1-231-241>
УДК: 37.03

Ганна ГУБЕНКО

УРБАНІСТИЧНИЙ ЗАДУМ БІОЕТИКИ: ЕТЮДИ ДЛЯ СВДИМОГО ГРОМАДЯНИНА

Анотація

Аналіз урбаністичної біоетики в статті здійснюється через міські практики. У свою чергу, через такі життєві практики відбувається усвідомлення біоетики в цілому. Розкриваються три основні характеристики урбаністичної біоетики – інтегративність, інклюзивність та трансдисциплінарність. Інклюзивність – невгамовний сценарист включення, де урбаністична біоетика досліджує досвід використання принципів біоетики в повсякденності. Інтегративність розкриває інтегративні механізми для об'єднання спільнот з метою розроблення стратегії розвитку міста та суспільства у цілому. Трансдисциплінарність пояснює механізм трансцендентального простору, об'єднуючи різноманітність мов, спеціальностей, культур тощо.

Урбаністичний задум біоетики полягає в обговоренні громадянської думки під час вирішення проблем як біоетичного характеру, так і в міському контексті. Який форум найкраще підходить для таких дискусій? Ми пропонуємо InplatBio – Інтегративну платформу біоетики, що має онлайн- та офлайн-життя в місті. Найбільш багатообіцяючими для дебатів із біоетики є теорії, що закликають громадян чи посадових осіб обґрунтовувати будь-які вимоги до колективних дій, наводячи причини, які можуть бути прийнятними для тих, хто пов'язаний дією. Ця концепція стала відомою як деліберативна демократія. InplatBio – залучення свідомих громадян до спільної роботи в громадах/громадськості, для повсякчасного спільного вдумливого і компетентного обговорення проблем та їх спільного вирішення.

Ключові слова: урбаністична біоетика, InplatBio – Інтегративна платформа біоетики, інтегративність, інклюзивність, трансдисциплінарність, деліберативна демократія.

Цікаві часи настали для біоетичної теорії. На сьогодні існує безліч сучасних шкіл біоетики – прагматична біоетика, феміністична біоетика, комунікаційна біоетика тощо. Але ми пропонуємо розглянути актуальний напрямок – урбаністичну біоетику (з вашого дозволу, вносимо до статті також і скорочену назву – урбан). Прикметник «урбаністичний» на відміну від прикметників інших напрямків біоетики не позначає

його відмітної теоретичної перспективи. На думку Джеффри Блустейна (Jeffrey Blustein), урбаністичну біоетику можна порівняти з клінічною, тобто так само, як ми можемо розуміти клінічну біоетику – діяльність/практику з використанням усталених етичних принципів або вирішенням практичних проблем, що виникають у клінічній сфері. Так і урбан надає таке саме нормативне керівництво для проблем, що виникають у міській сфері (Blustein, 2001:7).

Вважаю, що урбаністична біоетика може бути використана також як засіб для оскарження дій традиційної біоетики. Особливості міського життя роблять таку критику особливо придатною основою для її розуміння. У статті ми підкреслюємо, що оскільки особливості міського життя не обмежуються міськими контекстами, то й з урозумінням урбаністичної біоетики можна взяти/винести важливі уроки для погляду на біоетику в цілому.

У цьому сенсі знову влучне порівняння концепції міської біоетики Джеффри Блустейна (Jeffrey Blustein) у його статті «Setting the Agenda for Urban Bioethics» із феміністичною біоетикою. Феміністські підходи до біоетики чутливі «до моральних проблем жінок і до того, яке ставлення до гендеру вони мають, що є неприйнятним... призводить до моральної та особистої незахищеності жінок» (Tong, 1997:51). Охарактеризована таким чином феміністична біоетика відрізняється від нефеміністичної акцентом першою на гендерні питання, так само як «здоров'я жінки» відрізняється від основного поняття в медицині акцентом на питанні здоров'я, властивому жінкам. Але це зміщення уваги до так званих жіночих питань є лише одним з аспектів цього напрямку. Біоетицисти з питань фемінізму розглядають нефеміністичні підходи до біоетики «для підкреслення правил щодо ставлення до норм та чеснот, таких як справедливість і турбота», а саме особливої жіночої турботи, через філософсько-концептуальні рамки, які вони переносять на біоетичні проблеми в цілому (Blustein, 2001:8).

Урбаністична біоетика має щось подібне: зосереджує роздуми на забутих біоетичних проблемах, які мають тенденцію групуватися в міських умовах, та урбан піддає критичну перевірку домінуючим підходам для їх вирішення. Роздуми над міським контекстом, звісно, – не єдиний спосіб підняти ці глибокі теоретичні й методологічні питання. Але урбан – це одна з позицій, з якої можна критично розглядати сучасну біоетику та яка має особливі переваги щодо способу звернення уваги до її обмежень.

Урбаністична біоетика, на думку авторки, – це адаптаційний механізм виживання/співвиживання людини та природи в глобалізованому світі. Пропонує нормативне керівництво для проблем, що виникають у міських умовах, та «сценарії включення» для їх вирішення. Нижче в

тексті ми виокремили три основні характеристики урбаністичної біоетики в Україні, поєднавши опис практичних біоетичних дій із життям громадянина.

Інклюзивність. Інклюзивне місто залучає до дискурсу та дій усіх містян. І не лише людей з обмеженими можливостями, а й інших соціально вразливих верств населення: емігрантів та біженців; дітей; осіб похилого віку; осіб, які перенесли складні захворювання або зазнали тяжких травм; осіб, які опинилися в стані соціальної дезадаптації внаслідок злочинів (постраждали від торгівлі людьми, експлуатації, насилля тощо). Інклюзія є соціальним ідеалом гуманізму та толерантності, неможливим без зміни свідомості до прийняття «інакшості» як шансу для взаємного збагачення. Також це поняття – великий, невгамовний сценарист включення. Урбаністична біоетика досліджує досвід використання принципів біоетики в повсякденності (див. рис. 1).

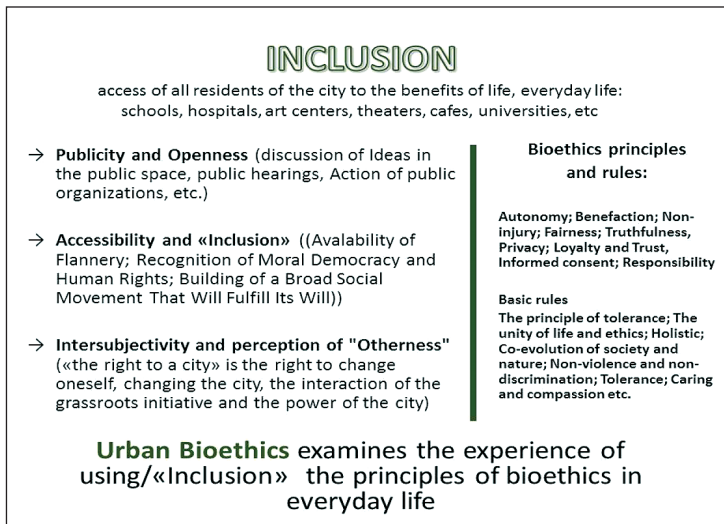

Рисунок 1 – Схема використання принципів біоетики через різні життєві об'єкти міста (матеріали доповіді авторки «*Bioethics Workshop: Urban-Cultural Project*» на Міжнародній конференції «*The 21st Rijeka Days of Bioethics. Urban Bioethics: From Smart to Living Cities. Bioethical Debate, Reflections and Standards*», Піска/Хорватія, 17–18 травня 2019 року)

Інтегративність. Стратегія, що визначає просторові та змістові напрями розвитку міста на декілька десятиліть уперед. Концепція створена за широкого залучення громадськості. Об'єднавши фахівців із біоетики, наприклад, із фахівцями з юриспруденції, лікарями, експертами

у сфері охорони здоров'я, політиками й захисниками громадянських прав, ми створюємо партисипативний діалог, який визначається як процес, що розкриває людям безпечне місце і можливість бути залученими до спілкування і діяльності, побудованої на праві й відповідальності. Відповідно рефлексивний партисипативний діалог – це мислення, що приводить до толерантності й розуміння різноманітності світоглядів та інтересів. Основним акцентом є об'єднання спільнот для розроблення стратегії розвитку (див. рис. 2).

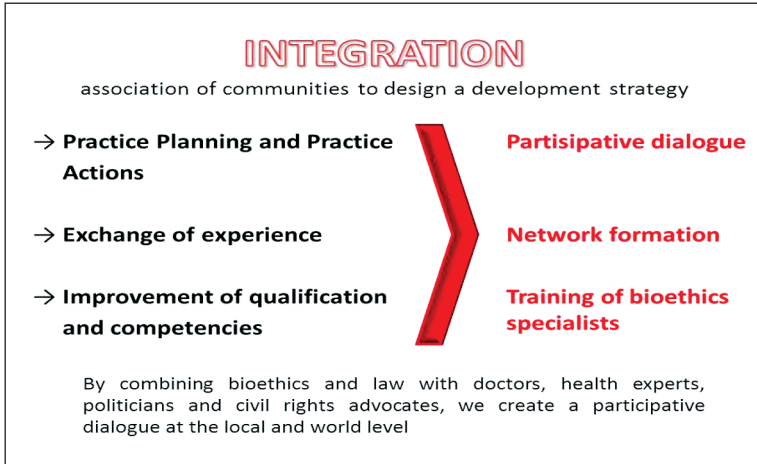

Рисунок 2 – Біоетичні практики об'єднання спільнот для розроблення стратегії розвитку (матеріали доповіді авторки «*Bioethics Workshop: Urban-Cultural Project*» на Міжнародній конференції «*The 21st Rijeka Days of Bioethics. Urban Bioethics: From Smart to Living Cities. Bioethical Debate, Reflections and Standards*», Рієка/Хорватія, 17–18 травня 2019 року)

Трансдисциплінарність. Розуміння, що жодна нація, жодна країна, жодна культура й жодна політична сила більше не може впоратися зі світовими труднощами поодиночі. Адже всі проблеми стають усе більш взаємозалежними й багатогранними, занадто складними, щоб бути вирішеними на базі однієї чи двох перспектив (Benedikter, Molz, 2011: 50). Громадська діяльність людини (ГО, соціальні підприємництва, біоетичні комісії, грантові програми, фандрейзинг, деліберація біоетичних тем у місцевих громадах тощо) – це шлях ініціатив «знизу», шлях до покращення життя міста. Урбаністична біоетика пояснює механізм трансцендентального простору, об'єднуючи різноманітність мов філософії, медицини, архітектури, мистецтва, соціології тощо, біоетичної та громадянської освіти (див. рис. 3).

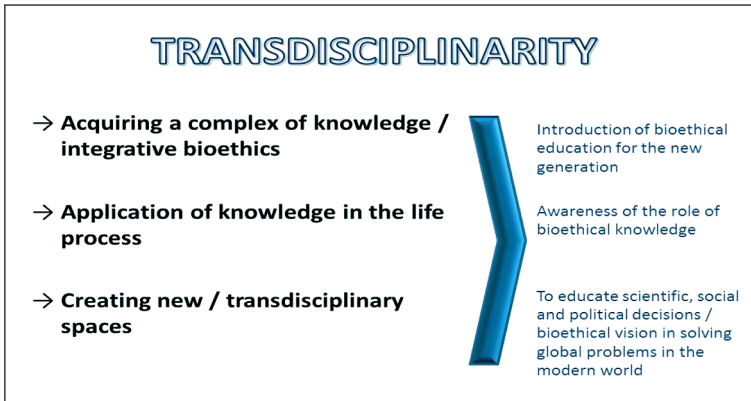

Рисунок 3 – Схема трансдисциплінарності в умовах міста: набуття комплексу знань/ інтегративної біоетики – застосування знання в життєвому процесі – створення нових/трансдисциплінарних просторів (матеріали доповіді авторки «*Bioethics Workshop: Urban-Cultural Project*» на Міжнародній конференції «*The 21st Rijeka Days of Bioethics. Urban Bioethics: From Smart to Living Cities. Bioethical Debate, Reflections and Standards*», Пієка/Хорватія, 17–18 травня 2019 року)

На підставі цих міркувань ми пропонуємо створення Інтегративної платформи біоетики, що має онлайн- та офлайн-життя в місті. Прикладами таких офлайн-платформ у сфері освіти є підготовка фахівців-біоетицистів (курси, тренінги, обмін досвідом). Суспільство давно має потребу в якісно новій парадигмі ментальності як професіоналів, так і всіх громадян. Це підвищує актуальність програм інтегративної біоетики, визначає філософсько-методологічні основи біоетики, а також зміст навчальних посібників, програм і методичних рекомендацій, спрямованих на їх упровадження в процес підготовки як фахівців-біоетицистів, так і перепідготовки фахівців в інших сферах знання (Губенко, 2014: 80).

На онлайн-платформі InplatBio основна наша ідея – висвітлити наукові, соціальні й політичні рішення/ставлення до етичних проблем у сучасному світі (це можуть бути етичні кодекси, біоетичні стандарти тощо), а також висвітлити нові гібридні професії в раніше несумісних сферах. Ми пропонуємо використати досвід біоетицистів як механізм з уже відпрацьованими правилами «склеювання гуманітаріїв і фізиків». Такі гібриди можуть бути як новими професіями, так і захопленнями або хобі для того, щоб відчувати себе щасливим громадянином і формувати позитивні соціальні фактори для розвитку індивідуальності та суспільства в цілому.

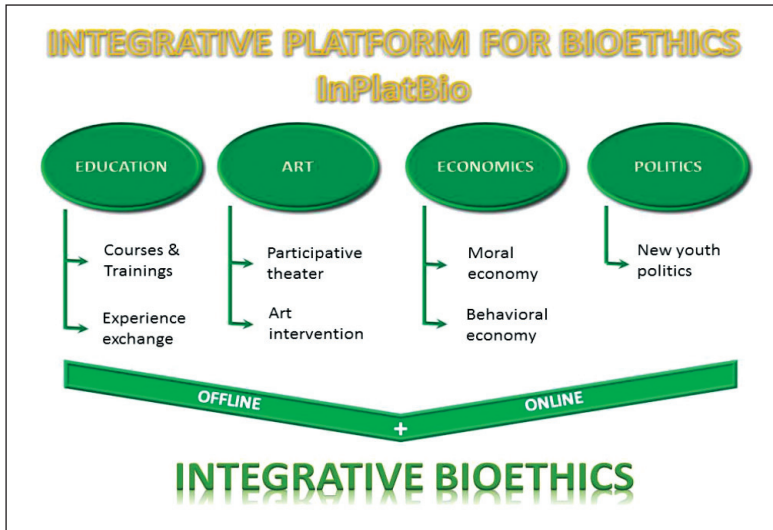

Рисунок 4 – Схема Інтегративної платформи біоетики (матеріали доповіді авторки «*Bioethics Workshop: Urban-Cultural Project*» на Міжнародній конференції «*The 21st Rijeka Days of Bioethics. Urban Bioethics: From Smart to Living Cities. Bioethical Debate, Reflections and Standards*», Піска/Хорватія, 17–18 травня 2019 року)

Нижче ми зупинимося/опишемо/наведемо декілька прикладів *біо-етичних практик*, зображених на схемі рисунка 4.

Освіта, мистецтво

У сфері мистецтва урбаністична біоетика робить акцент на відкритті проблеми щодо майданчиків музеїв і театру: особливу форму такого мистецтва – *біо-арт* – творчу відповідь на нові можливості біотехнології, новітній погляд на нові форми життя, які не існували раніше в природі. Два феномени – біо-арт та біоетика – це взаємодоповнювальні дискусійні хвилі, що привертають увагу як профанного, так і професійного кола осіб (Губенко, 2018: 249).

Партисипативний театр можна пояснити та представити на прикладі вистави «*Stage your city*» (від Яна Ліндерса – драматург, режисер, художній керівник театру Badisches Staatstheater Karlsruhe в Німеччині). Особливостями цієї вистави є те, що вона відбувається в чотирьох різних, щоразу унікальних, локаціях, які режисер обирає після приїзду в нове місто. Що його хвилює? Проблеми штучності і фальші сучасного світу та нашого майбутнього. Що він для цього робить? Застосовує ігрові елементи, пішохідні прогулянки містом і віртуальну реальність;

учасники мають можливість інтерактивно дослідити власне місто та покращити його в онлайн-режимі – створити свою унікальну казку – наприклад, світ у 2070 році («Партисипативний та цифровий театр» від Яна Ліндерса).

Так, наприклад, у рамках програми «Сприяння демократії» Представництво Гайнріха Бьоля (Німеччина) підтримало багато урбаністичних проектів і подій в Україні, пріоритетним завданням яких є сприяння розвитку демократії, побудові дієвого громадянського суспільства, розширенню участі свідомих громадян у суспільному та політичному житті країни, поглибленню порозуміння між народами. У своїй діяльності фонд орієнтується на такі важливі цінності, як екологія, демократія, гендерна рівність, сталий розвиток, гуманізм, солідарність і ненасильство, та керується словами Гайнріха Бьоля: «Втручання є єдиною можливістю залишитися реалістом» (Фонд імені Гайнріха Бьоля).

Політика, економіка

Ми пропонуємо *інтерактивні методи* (мультфільми; наративи від фахівців, які вже працюють у сфері гібридних професій, – біоетицистів) (наприклад, Data Bioethicist (фахівці з даних – творчі уми алгоритмів. Вони структурують великі обсяги даних і збирають корисну інформацію для різних напрямків у сфері біоетики: медичної, екологічної, глобальної і т. д.)). Мета полягає в тому, щоб виявити невідомі зв'язки між даними та їх оцінкою, яка може привести до нового розуміння/збільшення продуктивності); на платформі буде створена нова молодіжна політика – кар'єрний портал – менторська комісія з фахівців із різних точок Європи (враховуючи статистику думки молоді). Таким чином, створюючи платформу з відкритими запитами/думками молоді з усього світу.

Освітні програми урбаністичної біоетики в усіх сферах суспільства як роблять свій внесок щодо суспільних наук у цій галузі та безпосередньо біоетики в цілому, так і допомагають педагогам, громадським активістам розробляти заходи, що впливають на професійне ставлення та поведінку до життєвих практик і проблем.

Практики біоетики мають діалогічний характер. Біоетика пристосована до умов ціннісного плюралізму, характерного для сучасного (міського) суспільства, та повинна розумітися як принципово діалогічне підприємство. Цінність діалогу в цій ситуації полягає в тому, що він розкриває латентні розбіжності, якщо такі є, і дозволяє неоднаковості під час обговорення мирно сформулюватися. Ці суперечності можуть мати місце або на рівні державної та інституційної політики, або на рівні взаємодії, наприклад, між медичними працівниками та їх пацієнтами. В обох випадках вирішення розбіжностей може набути законності, виходячи з процесу діалогу.

Рисунок 5 – Інтерактивні методи Інтегративної платформи біоетики (матеріали доповіді авторки «*Bioethics Workshop: Urban-Cultural Project*» на Міжнародній конференції «*The 21st Rijeka Days of Bioethics. Urban Bioethics: From Smart to Living Cities. Bioethical Debate, Reflections and Standards*», Пієка/Хорватія, 17–18 травня 2019 року)

Найбільш багатобічальними для дебатів із біоетики є теорії, що спонукають громадян і посадових осіб обґрунтовувати будь-які вимоги колективних дій, наводячи причини, які можуть бути прийнятними для тих, хто пов'язаний із цією дією. Ця концепція стала відомою як деліберативна (дорадча) демократія.

Теорія деліберативної демократії останнім часом набула чільного місця як переважний розгляд легітимності демократичних процедур, а по суті діалогічний характер демократичного обговорення робить його корисною моделлю для роздумів про управління непорозумінням у культурно-гетерогенному суспільстві (Gutmann, Thompson, 1997). Якими є соціальні завдання демократичного обговорення? По-перше, обговорення сприяє легітимності колективних рішень. Навіть коли консенсусу неможливо досягти, меншість принаймні може визнати релевантність і доцільність причин, висунутих більшістю, і тому більше схилитися до прийняття втрат, ніж якщо б більшість перемогла через авторитарну владу. По-друге, обговорення сприяє цінності взаємної поваги, яка є більш вимогливим поняттям, ніж взаємна толерантність, і тим самим допомагає підтримувати мораль громади в умовах конфлікту. По-третє,

обговорення заважає моральній жорсткості й допомагає виправити обмеження знань і розуміння, які часто перешкоджають односторонньому прийняттю рішень (Blustein, 2001:18).

InplatBio не обов'язково визначають вирішення конфліктів, вони дають сильну описову лексику для обговорення випадків (виникнення конфлікту), розуміння громадської думки як синтезу багатьох голосів (через допомогу біоетицистів, кар'єрного порталу для залучення різних спеціалістів); відображають, як громадяни сприймають колективні рішення. Процес деліберації допомагає громадам бути почутими, зокрема й політиками.

Розкриваючи лексику біоетики, ми встановлюємо робочу мову, якою можна обговорювати етичні дилеми як у найскладніших експериментальних роботах, так і у сфері мистецтва, музеях, театрах, виставках у повсякденному житті та онлайн-режимі. Також біоетичні теми не будуть здаватися такими відчуженими в буденності, якщо їх можна буде «співпереживати», усвідомлювати та осмислювати. Відбувається зсув у нашому розумінні сутності громадського простору та біоетики до «дискурсивного обміну і спілкування», обговорення певних викликів і ризиків сучасного суспільства і це, що надзвичайно важливо, дає імпульс процесу, який приведе до ухвалення потрібних рішень, різнобічного розуміння проблеми в процесі обговорення (Губенко, 2018: 254). Навчання деліберації (вдумливого ведення обговорення) для виховання свідомого громадянина, готового разом із співгромадянами повсякчас творити демократію, – основне завдання урбаністичної біоетики. Вагомим інструментом у виконанні цього завдання стане освіта від InplatBio.

Посилання

- Губенко Г. (2014) Інтегративна педагогічна біоетика як новий напрям підготовки фахівців. *Вища освіта України*, 3, 75-81.
- Губенко Г. (2018) Мистецтво та біоетика: зсув/змішування розуміння жанрів. *Філософія освіти. Philosophy of Education*, 2 (23), 245-258.
- Партисипативний та цифровий театр від Яна Ліндерса (2018). *Ukrainian Theater*. URL: <https://www.ukrainiantheater.com/post/partysypatyvnyy-ta-tsyfrovyi-teatr-vid-yana-lindersa>
- Фонд імені Гайнріха Бюлля. URL: <https://ua.boell.org/uk/2013/12/10/hto-mi-ie>
- Tong R. (1997) *Feminist Approaches to Bioethics*. Boulder, CO: Westview Press.
- Blustein J. (2001) Setting the Agenda for Urban Bioethics. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 78(1), 7-20.
- Benedikter R., Molz M. (2011) The Rise of Neo-Integral Worldviews. *Critical realism and spirituality*. Routledge : Taylor & Francis Group, 29–74.
- Gutmann A, Thompson D. (1997) Deliberating about bioethics. *Hastings Cent Rep*, 27(3), 38-41.

References

- Benedikter R., Molz M. (2011) The Rise of Neo-Integral Worldviews. *Critical realism and spirituality*. Routledge : Taylor & Francis Group, 29–74.
- Blustein J. (2001) Setting the Agenda for Urban Bioethics. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 78(1), 7-20.
- Gutmann A, Thompson D. (1997) Deliberating about bioethics. *Hastings Cent Rep*, 27(3), 38-41.
- Hubenko H. (2014) Integrative pedagogical bioethics as a new direction of training specialists. *Higher Education of Ukraine*, 3, 75-81 [in Ukrainian].
- Hubenko H. (2018) Art and Bioethics: Shift/Fusion of Understanding Genres. *Filosofiya osvity. Philosophy of Education*, 2 (23), 245-258 [in Ukrainian].
- Participative and digital theater from Jan Linders. *Ukrainian Theater*. URL: <https://www.ukrainiantheater.com/post/partysypatyvnyy-ta-tsyfrovyi-teatr-vid-yana-lindersa>
- Heinrich Böll Foundation. URL: <https://ua.boell.org/uk/2013/12/10/hto-mi-ie>

Губенко Анна. Урбанистический план биоэтики: этюды для сознательного гражданина

В статье осуществляется анализ урбанистической биоэтики через городские практики. В свою очередь, через такие жизненные практики происходит осознание биоэтики в целом. Раскрываются три основные характеристики урбанистической биоэтики – интегративность, инклюзивность и трансдисциплинарность. Инклюзивность – неугомонный сценарист «включения», где урбанистическая биоэтика исследует опыт использования принципов биоэтики в повседневности. Интегративность раскрывает интегративные механизмы для объединения сообществ с целью разработки стратегии развития города и общества в целом. Трансдисциплинарность объясняет механизм трансцендентального пространства, объединяя разнообразие языков, специальностей, культур и тому подобное.

Урбанистический план биоэтики заключается в обсуждении гражданской мысли при решении проблем как биоэтического характера, так и в городском контексте. Какой форум лучше подходит для таких дискуссий? Мы предлагаем InplatBio – интегративную платформу биоэтики, которая имеет онлайн- и офлайн-жизнь в городе. Наиболее многообещающими для дебатов по биоэтике является теории, призывающие граждан или должностных лиц обосновывать любые требования к коллективным действиям. Эта концепция стала известной как делиберативная демократия. InplatBio – привлечение сознательных граждан к совместной работе в сообществах/общественности, для вдумчивого и компетентного обсуждения проблем и их совместного решения.

Ключевые слова: урбанистическая биоэтика, InplatBio – Интегративная платформа биоэтики, интегративность, инклюзивность, трансдисциплинарность, делиберативная демократия.

Hubenko Hanna. Urban Bioethics Plan: Studies for the Conscious Citizen

The analysis of urban bioethics in the article is carried out through urban practices. In turn, through such life practices there is an awareness of bioethics in general. Three main characteristics of urban bioethics are being revealed – Inclusion, Integration and Transdisciplinarity. Inclusion is a restless screenwriter of “inclusion” of citizens, where urban bioethics explores the experience of using the principles of bioethics in everyday life. Integration reveals integrative mechanisms for uniting communities to develop a strategy for the development of a city and society as a whole. Transdisciplinarity explains the mechanism of the transcendent space, combining the diversity of languages, specialties, cultures and the like.

The urban bioethics plan aims at discussing civic thought in solving problems including both a bioethical nature and an urban context. Which forum is better for such discussions? We offer InplatBio - an integrative bioethics platform that has online and offline life in the city. The most promising theories for debates on bioethics are the ones that call upon citizens or officials to justify any requirements for collective action, giving reasons that may be acceptable to those who are connected by action. This concept has become known as deliberative democracy. InplatBio is an involvement of conscious citizens to work together in the community, for an ongoing, general, thoughtful and competent discussion of problems and their joint solution.

Key words: *urban bioethics, InplatBio - Integrative bioethics platform, inclusion, integration and transdisciplinarity, deliberative democracy.*

Ганна Губенко, к.філос.н., доцент кафедри громадського здоров'я медичного інституту СумДУ; голова ГО «Біоетика».

E-mail: hanna.hubenko@gmail.com; bioethics.ngo@gmail.com

Hanna Hubenko, Ph.D., Associate Professor of the Department of Public Health of the Medical Institute (Sumy State University (SSU)); The Founder&Head of «Bioethics» NGO.

E-mail: hanna.hubenko@gmail.com; bioethics.ngo@gmail.com